

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 20. — VIDEM, 1. - 15. DECEMBRA 1951, Leto II. — Štev. 30
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Ūdine Naročnina: letna 350.— lir, 6 mesečna 180.— lir.

Našim ljudem pošten zaslužek

Kdor se je mudil kdaj po opravih po večjih italijanskih mestih, kot na primer v Milanu, Turinu, Firencah, Rimu ali Neaplju, je prav gotovo srečal dekleta iz Beneške Slovenije, v mnogih primerih še mladoletne, ki služijo po teh krajih. Na vprašanje, od kod so doma, ti ponavadi odgovorijo, da so iz Furlanije, ker smatrajo svojo deželo kot del Furlanije, ali pa nočejo natančneje označiti svojega rojstnega kraja. Po mestih služijo seveda tudi prave Furlanke, vendar jih je mnogo manj, kakor pa naših deklet.

Ta naša dekleta gredo od doma čisto, ko jim je komaj 12 ali 13 let in ostanejo v službi daleč v tujini v orda več let, ali celo za vedno. Na glasu so kot dobre in pridne, ker se zadovoljijo z malim in rade ubogajo. Zato jih tudi radi sprejmejo v službo. Prijetno se sliši tako pohvalo o dekletih, ki si morajo služiti že tako zgodaj same svoj vsakdanji kruh.

Vendar pa imajo ta pojav tudi svojo slabo stran in zlasti kdor pogleda stvari bolj od blizu, bo lahko odkril kako mnogo teh deklet izkoriščajo na najbolj nemoralen način.

Zalibog ni to nikakšno natolezovanje, ampak žalostna resnica tragičnega dejstva. Dekle, ki pride za zaslužkom v takšno mesto, kot je na primer Milan, se čuti v začetku sama in zapuščenca. Zivahno mestno vrvenje, luči vseh barv, veličastne palače, razkošni avtomobili in bajne izložbe jo vso prevzamejo in zdaj se ji, da se je odprlo zanjo novo življenje, povsem drugačno kakršnega je živel v svojem gorskem rojstnem kraju.

V hiši kjer služi je vse novo in bleščeče. Toda tu sta tudi gospodar ali njegov sin, ki z cobrikanjem in kakšnim darilcem skušata zapejati tako dekle in pri tem trdita, da je v velikih mestih vse dovoljeno. Tako pride dekle polagoma zapleteno v mrežo, iz katere ne najde več izhoda.

Lahko se zgodi tudi, da gre v prostem popoldnevu v mesto s kakšno prijateljico iz domačih krajev, ki je tudi v službi. Na svoji poti sreča potem lahkoževce, ki iščejo lahkoverno žrtev, da bi jo zapeljali. Taki ljudje se približajo dekletu, ga povabijo v kino ali kakšno drugo zabavo; pri tem mu obljublja grodove v oblakih, sestanejo se z njim še dvakrat ali trikrat, dokler niso dosegli svojega namena. Kakšen tisočak, ki zaokroži majhen zaslužek, napravi ostalo.

Dekle pošilja svoj mesečni zaslužek domov, da z njim pomaga materi, ki živi v bedi z ostalo družino. Piše jim tudi, da ji gre dobro. Mati je zadovoljna in nagovarja še sosedice, naj pošljejo svoje hčerke v mesto. Tako narašča število deklet, ki se izgube in propadejo v tujini.

Beneške matere se ne brigajo za njihovo usodo; njim je dovolj, da jim hčere pošiljajo denar. To je popolnoma razumljivo sprito revščine Beneške Slovenije, kjer je le malo ali nič žita in imajo ljudje samo nekaj česa, kostanj in sena.

Fantje ne morejo iti na delo, ko imajo 12 ali 13 let, ker jih nobeno podjetje ne sprejme, ali pa jih ne plačajo, dokler se niso izučili v svojem rokodelstvu. Edino zaslužek hčere lahko pomaga pri vzdrževanju družine. Zato morajo iti tako zgodaj od doma, pa čeprav v strahu in jokaje. To je žalostna resnica.

Kaj pravijo k temu krajevne oblasti in duhovščina? Kaj pravijo ti ljudje, ki bi morali skrbeti za zdravo moralo našega prebivalstva?

Zelo lahko je grajati in obsojati matere, ne da bi jim pri tem dali sredstva za življenje. In vendar je ta problem zelo težak, tako z moralnega, kot z gospodarskega stališča, ki sta odvisna eden od drugega.

Nihče ni do sedaj niti s prstom ganil za rešitev tega problema. Vlada prikazuje po kinodvoranah celo vrsto obzornih

kov s cerkvami, samostani, nabožnimi slikami in drugimi podobnimi stvarmi, ističasno pa hinavsko zapira oči pred takim nemoralnim izkoriščanjem mladih deklet iz Beneške Slovenije. Včasih pa jim po jezuitski pridigi izročijo izgonni list, s katerim jih pošiljajo nazaj v njihov rojstni kraj in se pri tem delajo, kot bi ne vedeli, da se na ta način ni najmanj ne reši gospodarski problem.

Pravijo, da hočejo rešiti moralo, pri tem pa nočejo niti najmanj odpomoči velikim potrebam našega revnega ljudstva. Lahko bi poskrbeli za dela, kjer bi zaposlili precejšnje število mož in fantov. Tako bi dekleta lahko ostala doma, opravljala družinske posle in ohranila svoje ženske čednosti, namesto, da bi jih vrgli v tuji svet, kjer preživijo nanje razni izkoriščevalci brez duše in značaja.

Hoteli bi rešiti moralo s kaznovanjem nemoralnosti. Toda kazni ne služi, če se poprej ne odstrani vzroke slabega. Lahko je pridigati, toda poprej je treba pogledati, kako stojijo stvari. Obiščite naše vasi, pojdite od hiše do hiše in videli boste nešteto prizorov bede in obupa.

Vlada hoče vreči vsako točko nekaj peska v oči, ko pravi, da je doidečla gotove vsote za izboljšanje v teh krajih. V resnici pa nepravi le malo ali nič koristnega, kar bi lahko odpomoglo bednemu stanju naših ljudi. Problem naših služkinj je samo eden od mnogih, ki obstajajo v Beneški Sloveniji.

Tragična usoda 200 tisoč prebivalcev zaradi poplav

Pretekli teden je pribežalo v Videm in v druga mesta severne Italije, na tisoče nesrečnih ljudi iz Roviga, Polezele, Cavazzere in drugih krajev zaradi velikih poplav, ki jih je povzročila reka Pad, ki je radi deževja močno narasla. Do danes je nad 200 tisoč ljudi brez strehe, brez oblačil in brez hrane. Nihče izmed nas si ne more predstavljati gorja, ki ga morajo okušati ti ljudje in se šteti poleg tega še za srečne, da so si rešili življenje. Nihče od nas ne ve, koliko otrok je izgubilo v tej zmedli svoje starše, koliko staršev je izgubilo svoje otroke, koliko je bolnih za pljučnico po bolnicah, koliko ranjenih, koliko lačnih in ragih. Koliko ljudi ne morejo rešiti reševalci, ker so izolirani in jih čaka neizprosna smrt sredi mrzle vode.

V BORBI ZA KRUH UMIRAJO V TUJINI

V zadnji številki našega lista smo pod novicami iz Mažerol poročali, da je izgubil življenje v belgijskem rudniku Viko Šuštar, pod novicami iz Karnaehtje smrti Tomažina Cezarja, ki je isto tako umrl v francoskih rudnikih. Na žalost moramo danes poročati zopet tragično vest, da se je tri dni po Tomažinovi smrti pripetila smrtna nesreča v istem kraju Francije njegovemu sovaščanu, komaj 19 letnemu Tomažinu Alojzu. Pokojni Alojz je bil že eno leto v Franciji kot zidarski pomočnik skupno s svojim četom. Te neradne smrti so povzročile mnogo žalosti v vsej Beneški Sloveniji, zlasti pa v mali vasi Karnaeht, ki je izgubila kar dva moža v treh dneh.

Resnično žalostno je slišati, kako umirajo naši najboljši možje in mladinci daleč od rodnega krova, v borbi za vsakdanji kruh.

Slovenskega duhovnika so preiskali

Po končani zadnji vojski je vlada obljubila, da ne bo preganjala naših duhovnikov, če bodo pridigovali v slovenskem jeziku, kakor jih je preganjal fašizem, toda kakor nam kaže naslednji

Za tiste, ki so delali v Belgiji

Italijanska ambasada v Bruslju je sporočila, da je pri blagajnah za socialno skrbstvo premožgovnih krajev Hasselt, La Louviere, Mons, Liege in Charleroi nalženih več vsot denarja italijanskih rudarjev, ki niso izbrali počitnic v letu 1949, ko so delali v teh rudnikih.

Ker poteče rok o vložitev prošnji za to likvidacijo 31. decembra 1951., so naprošeni vsi zainteresirani delavci, da se obrnejo takoj na provincialni urad za delo v Vidmu v Via Liruti (v bližini cerkve Sv. Marije), kjer bodo dobili natančnejša navodila.

Žalostna slika praprotniške občine

Žalostne so slike naše dežele od Tera pa tja do Idrijske doline. Več ali manj smo že prikazali gospodarski in socialni položaj naših najzadnjih občin, malo pa smo govorili o najzgodnejši beneških Slovenceh. V Idrijski dolini, kjer je občina Praprotno.

Praprotniško občino, z županstvom v Praprotnem, sestavlja 30 večjih in manjših vasi ter zaselkov, ki so vsi raztreseni tu in tam po hribih na desnem bregu Idrije, v dolžino 15 km. tik ob italijansko-jugoslovanski meji, razen vasi Ibana in Praprotno, ki ležita ob vzhodu v to dolino. Vsa občina šteje 2040 prebivalcev, a od teh jih je odšlo približno 310 po

videli smo take begunce v Vidmu s culami, brez zimskega oblačila, potrebni podpore. Slovenci v Beneški, pokažimo v tem trenutku naše usmiljeno srce do teh ubogih sirot. Vemo, da je med nami mnogo revnih ljudi, ki se s težavo bore za vsakdanji kruh, toda usoda nam je bila naklonjena v teh kritičnih dneh in lahko smo srečni, ker imamo svojo streho. Pomagajmo v kakršnikoli obliki tudi za najmanjši dar nam bodo ti nesrečni ljudje iz srca hvaležni. Pokažimo bratško ljubezen do našega bližnjega, ki trpi, zberimo darove v denarju, obleki ali živežu in jih pošljimo na Rdeči Križ v Videm, Via dell' Ospedale, 1, ali pa na naše občinske urade in ti bodo potem poskrbeli, da pride vse hitro v roke teh potrebnih ljudi.

Primer, temu ni tako. Pred nedavnim sta stopila v Čedadu v gostilno med pivce dva moža, ki sta se izdajala za policijska agenta in kot taka zahtevala od vseh navzočih osebne dokumente. Med gosti je bil tudi nek duhovnik iz slovenske Benečije, ki je moral pokazati svojo osebno izkaznico. Toda to ni bilo še dovolj; preiskala sta mu prav do zadnjega kotička tudi v aktovko, v kateri je hranil razne osebne listine. Ko je duhovnik prašal, čemu ta nezakonita preiskava, mu policaja hista odgovorila.

Nam se zdi zelo čudno, zakaj postopajo policijski organi z našimi duhovniki tako, kot če bi bili hudodelci. To nam da misliti, da so tisti preiskovalci nastopili proti našemu duhovniku zato, ker pridiga v slovenskem jeziku.

Prispevek k stroškom za prenos padlinj v vojni

Ministrstvo za obrambo poroča, da je podaljšano do 12. oktobra 1952 rok za vlaganje prošnji za državni prispevek k stroškom, ki jih bodo imeli sorodniki pri prevozu v vojni padlih svojcev.

Iz šole v Beneški Sloveniji

Po enournem napornem razlaganju je vprašala italijanska učiteljica slovenskega otroka: »Cosa è questo?»

Ves zmeden ji je otrok odgovoril v svojem materinskem jeziku: »Hiša!» To nam dokazuje, da se je s poukom v materinščini lahko dosežejo uspehi na osnovni šoli.

svetu za zaslužkom. Ako pogledamo statistike prejšnjih let in jih primerjamo z današnjimi, ugotovimo, da se je število prebivalstva v zaonjih 80 letih, odkar so pod Italijo, znatno zmanjšalo, kljub temu, da se je v preteklosti priselilo semkaj najmanj 35 družin obmejnih stražnikov in financarjev iz raznih krajev Furlanije in Italije, ker je od leta 1866 pa do 1918 prav to kakor danes z Jugoslavijo potekala državna meja med Italijo in takratno Avstrijo. Semkaj se je priselilo tudi več družin kolonov, ki delajo na graščinskih posestvih v Ibani. Leta 1866 je praprotniška občina štela približno 2400 prebivalcev. Od takrat dalje pa se je kot je razvidno iz anagrafskih podatkov na županstvo, povečalo število smrti in zmanjšalo število rojstev. Če se torej ne bi v to občino priselilo tistih 35družin, ki štejejo najmanj 150 oseb, bi število lokalnega prebivalstva padlo kar na 1900 duš. Tako lahko računamo, da se je celotno prebivalstvo skrčilo v vsej dobi odkar je pod Italijo za 500 duš, to je za dobrih 20 odstotkov. Podatkov, ki smo jih zgoraj navedli, ni težko ugotoviti. Kdor je bil že kdaj v tej občini, je imel priložnost vsa mogoča italijanska narečja, kar priča, da je tukaj precej priseljencev ki so deloma nadomestili padeč rojstev domačega prebivalstva. Kljub tolikim priseljencem pa je število današnjega prebivalstva vseeno znatno nižje od tistega, ki je bilo ugotovljeno pri predzadnjem ljudskem štetju.

15 km; pa bi še šlo, če bi imele vse te vasi dobro cestno zvezo z glavnim krajem. Ceste so ramreč tukaj v obupnem stanju in ponekod jih sploh ni, kot na primer v vaseh Praprotnišča, Čjana, Markolin, Selice, Srednje in Frdiel. Življenjski pogoji v teh krajih so seveda še težji, ker je treba tvoriti vse na hrbtu.

Slaba občinska uprava.

Občinska bilanca je v zelo kritičnem stanju; ob zaključku leta 1950 je imela kar devet in pol milijonov lir primanjkljaja in ta seveda narašča iz dneva v dan. Do konca leta, lahko računamo, da bo narastel še najmanj za poldrugi milijon čeprav mora prebivalstvo plačevati zelo visoke davke. V mnogih občinah videmske pokrajine je v takih primerih priskočila na pomoč vlada s tem, da jim je olajšala breme občinskih dolgov, a občina Praprotno ni bila deležna take odprave, čeprav so občinske oblasti zaprosile za pomoč. Ljudje se vprašujejo, kako se je mogla občina toliko zadolžiti, ko se je do danes vendar napravilo tako malo v korist ljudstva; ceste so slabe, vodovodov ni, mnogo mostov, ki so bili porušeni med zadnjo svetovno vojno, se ni obnovilo. Sploh je vse v obupnem stanju. Tudi glede šolskih prostorov je jako težavno. V vsej občini imamo sicer 11 šol, a od teh nima nobena lastnega poslopja in zato se pouk vrši po sobah privatnih hiš, ki so kajpada neprimerno za učilnice. Otroških vrtcev pa sploh ni.

Propadanje gospodarstva.

Glavni vzrok tega naglega padanja števila prebivalstva je seveda v veliki revščini, ki vlada zlasti v gorskih predelih Idrijske doline. Celotna občina ima namreč nad tri četrtine pustega goratega sveta, kjer so pridelki jako slabi in pičli. Na levem bregu reke, na jugoslovanski strani, se razprostirajo lepi gozdovi, na tej strani pa so le goličave in skalnati lazi, ker so gozdove iztrebili in napravili senožeti, misleč, da bodo te prinašale gospodarstvu več koristi. Z občas pa je napravil iz teh senožeti pravi kras, saj se vsepovsod vidijo le skalna rebra, ker vremenske neprilike stalno odnašajo še tisto malo prsti, ki pokriva skalove. Razen v Ibani in Praprotnem je poljedelstvo zelo slabo; pridelujejo nekoliko koruze, fižola in goje nekaj sadnega drevja. Pridelki zadostuje komaj za dva do tri mesece na leto, ostali živeži si morajo kupiti na čedadskem trgu. Tudi živinorejo goje v zelo mali meri v gorskih predelih; vsaka hiša ima povprečno po eno ali dve kravi, kolikor jim za dočca za mleko za domačo potrebo. Da je v tej občini velika revščina si lahko vsakdo predstavlja, in to se vidi iz dejstva, da je v občinskem uradu zabeleženih 192 brezposelnih. Kakor smo prej povedali, šteje praprotniška občina 30 vasi in zaselkov in od teh jih je precej, ki so oddaljeni od sedeža občine od 10 do

Da je zabredla občina v tako slabe vode je vzrok slaba občinska uprava. Ze osem let in prav v tisti dobi, ko se je napravil dolg, je bila občina stalno v rokah nezmožnega župana. Za demokratsko stranko je bil seveda vseno do ler župan, ker je bil njen vnet pristaš, in jih ni brigalo če so zaradi njegove nesposobnosti začeli rasti dolgovi. Na zadnjih volitvah je bil izvoljen za župana g. Koson iz vasi Koson. Ta je obljubil svojim občanom marsikaj dobrega in zadovoljni bi bili vsi, če bi prišlo do uresničitve vseh teh obljub.

Narod, ki izumira

Do leta 1866 je vsa Idrijska dolina govorila izkjučno slovenski jezik; sedaj pa se je slovenščina v Ibani, Praprotnem in v nižje ležečih vaseh skoraj opustila. Zgodovinar Simon Rutar pravi v svoji knjigi »Beneška Slovenija«, da je še v njegovem času govorila v Ibani laški jezik samo ena družina, to je bil nek trgovec, ki se je semkaj priselil iz Karnije. Vasi v višje ležečih predelih pa so slovenski jezik, slovenske običaje in navade ohranili prav do današnjih dni in čim više leže vasi, tem čistajši je jezik, ker semkaj nikdar ne zahajajo tujci.

Lahko bi dodali še marsikaj in se bomo k problemom praprotniške občine še povrnil.

REZIJA

Pretekli teden je francoska komisija izbrala 23 delavcev, ki bodo v teh dneh odšli v Francijo na delo. Med temi srebnimi, tako jih moramo klicati pri nas, ki bodo dobili v tujini zaslužek je največ drvarjev (gozdni delavci) in zidarjev. S tem se bo seveda zmanjšalo število brezposelnih, na drugi strani pa se bo zelo povišal odstotek izseljencev.

NEURJE POVZROČILO MNOGO ŠKODE. Veliki nalivi dežja so pri nas povzročili pretekli teden mnogo škode, ki je med Učejo (Beli potok) in Karnico se je popolnoma porušil in tudi cesta, ki vodi tod je neprehodna zaradi udorov. V bližini električne centrale od družbe S.F.E. je voda razdeljala cesto v dolžini 15 metrov, ki veže Rezijansko dolino z vasjo Liškijace in Učejo. Narasla Rezijska je odnesla na mnogih krajih tudi skladovnice drv, ki so bila zložena ob bregu in pripravljena za odplovbo. Škoda, ki smo jo utrpeli zaradi neurja je znatna, zato prosimo oblasti, da nam pridejo na pomoč.

— dl. —

GORJANI

ZAKUO SE NE RASPISEJO VOTACJONI. Junja meseca na našim komunah nje bo, tej ki no usi vjedo, votacijoni zak njeso prečentali list kandidator. Zatu prefet o nominou komisarja prefetija, ki mi vse muoramo ha plačati slano. Po leču, kar to toča, ki tu njem komunone no ne prežentajo list, votacijone no pridejo raspisane za šest mjesce potim. So žej pasali šest mjesce, ma prefetura na nje šnje dala nobeneha komunikada za narditi te votacijoni an s tjem to se vidi, ki no majó intencijon nam pustiti komisaraha buoh vje za kaj timpa še.

TARČENT

Himalu bo začela uoziti na korjera od Cente ta na štacon od trene. Uoziti na če od plače ejtu, ki se ustavlja tramvaj do plače ta pred štacon. Te ba ura, ki no decidajta za no korjero lošti ta na to pot; pred uerom ne ba simpri e od te zadnje so jo ustavili. To je 11 trene, ki no usaki dan pasajo an se ustavijo ta na našo štacon, ki na je deleč od čentra dobrih duá kilometra. Za judi, mašmo za djelouce, ki no dielajo tu Karnalski dolini an tu Rajbelju iz naših krajou pomankanje korjere no možno čujejo, še več kar no majó velike baulje za prenašati. Čemó šperati, ki dita Ribl taz Gorice, ki ne uzela horé to linjo na čez malo dni začné uoziti.

BRDO

Nauado, ki jo je uzeo naš konesj komunal, na ne neč plača judem. Kar on se riuntje, tuó, ki on deliberá an usé te providimente, ki on uzame mi ve j'a ne poznamo. Tuče to nje jušto ne demokratio, zak konesj kar on se riuntje o ma povjedati populju almanj tri ali četjeri dni prej, ki no morjeta takoviš se judje vjedati an te, ki o bu tju jeti poslušat kuó no brusito tu municipje. Delibere no bi muorle beti publikane usé, ne koj ta na albe od municipja, ma še po albah od usjev vasí. Če tezje no mančajo, naj se postavijo horé, saj na ne košta tekaj na daska ta na mjere. Tuó zavuj tegá, ki dan Muščen ali Zavaršan ali Terjan o ne more priti do Njivice za vidati kuó te pišeno ta na albe an kuó e deliberou konesj komunal. Judje paj no bi tjeli rado vidati usé, zak to jim intereša. Reči škriušno narete no ne plažajo Barjenan; so rat škriušno djelali te stari podešadi. Anjelé to e demokracija, mi smo votali an poslali ta na komun možé zakí no nas sarvijajta ne zakí no kudažta, ki mi njemamo dirita vjedati no djelajo ljepo ali hardo.

Sindik pred usemi o ne smije uzabiti telih regul an nauado od teh starih timpah o má jo pustiti. Smo rat tarpjeli pod parkje fašističnega režima, smo rat karvi prelili za te režim zbrisati od naše zemje, zatuó čemó, ki metodi od tjeht timpah no se pustita, še če so ta na komunone judje, ki no ne morejo uzabiti starih nauad...

Njemamo intencijoni majednea ofindati ne kritikati, koj čemó, ki regule demokracije no se daržita usaki dan prežent, zakí to je tele dežiderih usih judi naše ga komunah, ketere naš konesj komunal on raprežentá.

— B.A. —

NEME

Naš sindik, prej koj priti ta na te inkarik, te bi geometer od komunah an kot tak še plačan. Anjelé, ki e bi klíčen za te inkarik on o ne bi smóu več beti komunski geometer, zak' ač ne pusti, ki da impjegat od ne ministracijoni on bodí še ministator. An tuó to je jušto, zak' če to ne bo ejtako, sindiki ali konesjerji ne bi se tjeli dajati sami djelo. Naš sindik

do današnjih dni o nje dau dimišjoni, njehá impjegu an sousje ve se marvejamu zakuó na nejče tehá vidati prefetura tu Vidme.

TAJPANA

FLATIŠCE. — DON MODERJAN E UMAR. — Tu tim družim tjednu ne paršlá rovica tu našo vas, ki e umar tu San Faule tu Brazliju, naš vaščan, ospuod Moderjan, star 63 ljet. Sobto po ti parvi ueri so ga poslali tu Brazil za mišjonarja. Ospuod Moderjan on je ljepo poznán ne koj tu naši usi, a še po svjete. Poznajo no ga predusemi te 22 famej, ki on jih je klicou pred tremi ljetu tu Brazil an ki po nekej časa so muorle usé se uarniti nazad, za ne umrjeti za lakotjo tu njehá fatoriiji. Te fameje sigurno no ne bojo ga pozabile.

BREZJE. — Tu naši vasi smo čakali žej od več ljet, ki na autricitad nam naredi muost, ki od Brezjah bi muorlo vezati s Srednjobardam. A zadibant' smo čakali, še če smo se ponudili djelo narditi brez paje, zatuó te baštalo, ki nam dejta koj cement. Potem, ki smo vidali, ki vero to nje neč an ki so samo obečavarje, besjede naših pohlarvarjou, smo decidili ki na se formje tu Brezjah na komišjoni, ki na zbjerje okou usé tuó, ki dobri judje no morejo dati za morjeti takoviš se kupiti sami cement an sami narditi te muost, ki nam o tekaj koventá.

KARNAHTA. — Njesmo šnje uzabili veliko nesrenčo, ki ne točala Roginam za smart njih Čežerja, ki ne nam paršla ta druga o hudi smarti, ki ne točala drugemu našemu vaščanu TOMAZINU Alojzu, sin Tita Budele, ki e djelou tu Franciji. Ta ubogi sin e bi star 19 ljet.

AHTEN

Naše poti so mjele veliko bizunjo za beti ložene tu reguli. To je deset ljet od tehá, ki njeso še hledali jih an po tekaj lamentanja judi e se komun tu teh zadnjih timpah decidu uzeti 12 djeloucu za narditi scuse tuo, ki to koventá. Te djelouci so djelali ta na cjesti od Ahtna tu Malino an od Maline tu Kančeljerje. Tezje, ki so djelali ta na troak od Ahtna do Maline, komun o jih nje še plaču, jeli so koj dan akont, medtjem, ki djelouci, ki so djelali ta na cjesti od Maline tu Kančeljerje njeso bli plačani potem, ki to je dan mjesec, ki no djelajo. Kuó no pensajo komun an sousje te po hlauarji, ki so dou po Vidme, ki našje djelouci no morejo djelati za komun an za dibant? A no ne vjedó, ki kar so djelali so muorli jesti an otrokam prevedati an ki no ne morejo čakati komoditadi kake burokracije, ki na ne finiša več? Bi tjeli radi vidati mi, kuó no bi tjeli rejči impjegadi ba no jim stori čakati dan mjesec prej koj je plačati. An tuó še tezje funkcjonarhi od štada, ki no nam mjerejo soute za naše cjestje poregolati. Sihurno to bi tjelo kej točati an na djelou tu njih svete oficie no bi ne hodili. Tale to je na jasna dimoštracjon kako no za naše judi djelajo; jim stori djelatí cjesto, jim dati no pajo malo an še za to jim stori čakati.

FOJDA

Usi gospodarji od svetá naspruoti uodé od Brjeha, ki no bi tjeli usjati tapolé tu njih svetu biizu te uode, no majó narditi soboto domando za prenotacjon tu komunah. Ta na domandi to ma beti pišeno kaj plant no če tezje, ki no majó intencijon je usjati an ki no se če impenjati je saditi. No muorejo pisati, ta na domando še ki oni so žej nardili jame tu tem svjetu hlakobe 50 centimetre.

Sindik an cjela ministracjon komunal na konesjá usjem gospodarjam tega sveta, ki no usadita več, ki morejo tjeht tapolé, ki na malo ljetah no če obohatjeti naše kraje tekaj bohe po gozdovah.

RAMOVŠČICA. — Naš vaščan Zizutti Romolo star 43 ljet ko je šou klatit burje u host, e spadou dou s kostaanja an se zlomu obe dvje nogi.

PEDROŽA. — Nesrenča, ki na ne maj spi, ne tele krat zajela dobrehá an poštenega djelouca od naše usi Simonič Dionizija star 35 ljet. Simonič je šou burje brat tu host za je prodan an ejtako morjeti priti do soudou za pomati se bé an sjev fameji; on je očá treh malih otrokú. Od Pedrože e nesou takoviš an dan ta na harbatu žakej burej, ki jih je ubrau tu hosti, prodajat tu dolino. Med počje, pod križam svojega brjemana bu-

IZ NAŠIH VASI

PODBONESEC

Tud u našim komunah dež je napravu zlo škode. Načíza, ki od vič dni teče jezna po raši dolin je šlá u vič krajaš von os svojega prastora an poplaula neki polja. Narveč je porasla u kraju, kjer gre tuod tubo od vodcovda. Tle je razrila okuol njih usó zemjo an judje se bojé, de če se ne hitro tuó popravi, uodá bo zlo škodovala vodovodu.

SOVODNJE

Je an tječan od tegá, ki so nas paršili gledat iz Viama znani haspuodi Caron an Olivieri, ta parvi deputat u parlamentu, ta drugi pa konesjer provincial. Ž njemi so bli tud naš šidik an tá star asešor, ki so jih pejal naj se ogledaju naše gorske reune vasi. Najprej su šli u Cepletišče an potlé, skuoz Mašerje so paršili pa do vasi Matajur ko se lepuó ogledal so šli naprej od Matajura u Strmíco.

Teli krat pa so rjes paršili gledat judi, ki so za njé votal, a judje pa njesu bli pru nič kontent, zak so čakali, de tisti pohlarvarji bojo parnesli kej, ne samou objube, ki u tistim cajtu kar so prašaval, de naj se zanjé votá. Šaj so re u tistim cajtu vjedel, kuó se mi daržou u naše takú reune vasi, zak smo jim mi povjedal kuó se imamo an od zdol so tud videl, de u naši vasi muora bit hudou. zak nje še cjestje, de bi jih uozila. Tuc tisti pohlarvarji so tud sami poskusil ko so paršil h nam. A to je še dobro hodit prazni po poteh, a mi, muoramo še nošit brjemena? Haspuodi Caron an Olivieri na smijeju zatuó rozabit kuó se mi maltramo an s tjem mi jim na prašamo bogo ime, zak ga nečemo, sa smo judje zdravi an djelamo tud radi. Mi čemó tuó kar nam muorajo dat, sa tud mi mamó pravico mjet naše cjestje, naše šoule an usé tuó, ki kor za živjet kot judje. Bi videl mi kaj bi jal judje tu Rime če bi se ž njemi runalo, ku z nam. Skandal velik je, de u naše vasi nje ne šoule an se učijo otroc u senike ku u Matajuru. Tuó so sami videl haspuodi Caron an Olivieri, če njeso sljepi.

SREDNJE

OBLICA. — Naša vas je nimar u tistih kondicjonah. Caka se od ljet an ljet nazaj, de bi se nam napravilo cjesto, de bi se nam napravile šoule, de bi nam dal almanj tu kar so nam objubili. Do donas pa nje bluó videt nič. Autoritat na smije nas pozabit, če tud mi smo dobri italijanski caržavljani, de nimar naš judje so rariči sujo dužnost u cajtu uojské an u cajtu mjerú. Zavuj tegá čamo tud mi bit tratán, ku usi ta druž Italijani.

Propaganda gor po karti, de nas majó radi, de mi smo narbuži djeluci nam na pomagá nič; je trjeba, de governo pokaže s fati kuó nas ma rad, zak drugač mi imamo misliti, de kar žornali pravijo, je samó laž, an, de nas samó za nuos ulacijé.

Za ankrat naj se hitro nardijo šoule u našo vas, saj vjemó, de je že tkaj cajta, de runajo prožet, ki sigurno bo ta vič denarja koštu, ku za zazidat hram. Zatuó muorajo djelati vič fate an manj nepotrebni besjed, zak tistih smo jih sit do garla.

ŠT. LENART

U četartak 15. novemberja je biu pogreb našega vaščana Paravana Ivana, ki je umaru u starosti 73 ljet. Družina an usi vaščani so zlo žalostni za to izgubu zak ranki je biu dobar človek an štiman. Zedela ga je paraliza, zatuó je naglo umaru.

JAJNIK. — Nje dugo od tuod, de so naugural vodovod u naši vasi. Ta novi pa ga njesu lepuó nardil, zak zgublja vodo. Sadá, ki je daž ne občutimo tega, a kar nje dažá smo že po csem dnevi brez vodé. Potrjeba je, de se ga nardi buj velikega, de bi daržu depužit almanj nih 100 hektoutru vode. Genio Civile je objubu, de ga bojo popravil, zak se ne muore iti takú naprej.

UTANA. — Cjesta, ki peje od Podutane na Staro Goro je zavuj dažá, ki je padu u zadnjih cajtah, postala usá razrita, de se na muore vič po njej vozit. Potrjeba je, de se hitro jo popravi, zak če se takúo pusti, se ne bo morlo po njej še po nogah hodit.

GRMEK

PODLAK. — Zapustila nas je za venčnc naša stara vaščanka Trinko Vižja — Martinčičeva. Pogreb je biu u nedjeljo ob dveh popudan. Puno judi so spreml ranco na nje zadnjo pot.

SEUCE. — U srječo 14. novemberja se je rodila našemu vaščanu Vogriču Ginu čičica. Karstil so jo u nedeljo 18. novemberja. Uzdel so ji za imé Eđa. Mladi čičici želimo puóo zčravja.

KLODIC. — ONI SO GOPOSDARJI. Mjesca novemberja so po naših gorskih an doiskih vaseh komunski impjegadi djelal čensimet od usjev naših družin. Čudno se nam zdi, de zaslužek nje ku le za te bogate. Čul smo pravit, de tist, ki majó za hodit djelat ta čensimet, potjegajo taužent dve stuo lir na dan. Te, ki so zaslužil tist denar so bli Bonini Anton že impjegán an plačan od kamuna, kamunškega sekretarja žená, ki že potjega ašerje od impjegánega možá, za druge, ki so tiste djelo djelal na bomo pravil po imen zak so bli potrebni. Povjedat pa muoramo, de usi pravilni an modri judje so guaril an godarnjal, de ka nje bluó buj potrebni judi za jim oat zezlužka jamest tistim, ki na vedo kam s denarjam. Imamo u našim komunah dvje al tri meštre dižokupane, u Seucu mamó tud starega sekretarja u penzjonu, ki potjega malo denarja na mjesca, an usi tel judje smo vič ku sigurni, de so buj kompetentni ku tist, ki so hodil okú, zak oni u šoul so dobil diploma. Usé pa moramo mučat an potarjet zak so oni gospodarje an djelajo kar čejó. Če pa kajšán gre proteštavat puot njih krivičnemu djelu zauckrejo tu človeka kot, de bi bli pás. An pru tiste može jih vikrat čujemo po ostanjih guarit, de mi druž nejčemo diktature a oni pa jo djelajo z našim judmi.

DREKA

Tu tim parvim tjednu se je muoru brantit pred čedajskim sodnikom naš vaščan Bernjak Anton, sin pokojnega Valentina, star 38 ljet, zak so ga obdolžili, de je šu čez konfin u Jugoslaviji. U resnic Bernjak nje šu čez konfin za zbjezat u Jugoslavijo, ampá je šu tja na suoj njvio djelat ki po njej pasa konfin. Takuó se je mož tud pred sodnikom branu, a ker on je muoru za to djelo napravit prosit permeš policiji, ki je dala usim tistim, ki majó svjet na tist kraj, sodnik mu nje oprostu an takuó ga je obsodu na dua mjesca paražouona s kondonam an na 10.666 lir multe.

Ta proces naj vajá za usé tiste, ki majó svjet na tist kraj, zak de bojo vjedel, de brez permeša se na smije jeti čez konfin, čepru adán misli jeti sujo zemjo djelati. Permeš ga dajo na komisarjatu od policije u Čedade, kjer je trjeba domando narditi.

PRAPROTNO

OBORČE. — Žena iz naše vasi je u sobotu šlá u Čedad na targ prodajat kostaanj. Potlé ku jih je prodala za nizki kup, zak takuó nam jih plačujejo laški kupci, se je mudila po mjestje za s tistim denarjem kupit kar ji je bluó potrjeba u hiš an kajšno objeko za suoje otročice. A na žalost ko je uboga žená u targovini pogledala o torbo za denar uzet an plačat kar je mislila ukupit, nje denarja vič ušafala. Ukradli so ji ga brez de bi se ona zdovjedala. Usé kupe so žení ukredili 10.000 lir an s temi je mislila kupit reči za zimo za suoje družinco. Ženi nje ostalo družega, ku se varnit žalostna na duom.

POŠTA

STROJAZZO A. — Viškorska — Zanimali smo se za vašo zadevo. Ne svetujemo vam, da bi postopali proti dotični osebi pravno, ker se vam ne izplača izgubljati čas za tako malenkostno stvar. Najbolje je, da se pobotata in tako bosta imela oba dobiček in si ohranila prijateljstvo.

C. J. — Nadiška dolina — Če je vaš otrok resnično bolan na tisti bolezní ima polno pravico do brezplačnega zdravljenja, ker je nek zakon, ki to zagotavlja. Posvetujte se o tej zadevi pri vašem občinskem zdravniku nato pa se obrnite na Prefekturo na provincialni zdravstveni urad. Tu vam bodo dali vsa pojasnila in priskrbeli, da bodo vašega otroka sprejeli v kakšno zdravilišče.

Ivan Cankar SVOJEMU LJUDSTVU

Ivan Cankar je bil ne samo največji slovenski pisatelj, ampak tudi tisti, ki je najbolj poznal dušo našega trpečega človeka, ki je z njim občutil in delil zatiranje in izkoriščanje po tujih in domačih oblastnikih. Njegova beseda je trpka in globoka, kakor more biti beseda človeka in misleca, ki je pil le grenčico iz ke-liha življenja.

Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876. na Vrhniki pri Ljubljani, kot sin revnega krojača in mu je beda postala že v

IVAN CANKAR, veliki slovenski pisatelj in glasnik vseh trpečih.

zibelki verna družica, ter ga je potem spremljala skozi vse življenje. Umrl je leta 1918., v času, ko je slovenski narod prvič začel svobodneje dihati v svoji lastni domovini.

Njegova zbrana dela so izšla pred mnogimi leti v 20 zvezkih in so že davno pošla. Zato so začeli sedaj v Ljubljani objavljati novo izdajo njegovih del, ki so veren odraz trpljenja in borbe slovenskega ljudstva. V »Hlapcu Jernejcu« in nešteti drugih njegovih socialnih povestih in romanah, bo marsikateri beneški Slovenec lahko videl tudi samega sebe. Nobenemu slovenski pisatelju ni bil toliko prevajen v tuje jezike, kot Ivan Cankar.

Tu spodaj objavljamo nekaj odlomkov

PRAPROTNO V BENEŠKI SLOVENIJI

La nostra lingua

La declinazione maschile

Con la lezione precedente si è praticamente conclusa la declinazione del sostantivo maschile, per il quale abbiamo rilevato i tre tipi di variazioni dovuti alla differente uscita dei nomi al nominativo singolare, ovvero del soggetto.

Rimane comunque però da fare ancora un'ultima osservazione che riguarda certi nomi, per lo più vezzeggiativi, i quali, uscendo al nominativo sing. in -o, od in -e, sembrerebbero neutri, mentre seguono la declinazione maschile del primo tipo. Tali nomi sono ad es. sinko (= figlioletto), aečko (= fanciuletto), fantič (= giovanetto) e oče (= padre). Questi nomi, dal genitivo sing. in poi, interpongono tra la vocale finale e la desinenza una -t, per modo che avviene:

Nom. oče, Gen. očeta, Dat. očetu, ecc...
Prima di iniziare la declinazione femminile, sarà bene presentare la coniugazione dell'indicativo presente dei verbi essere (= biti) ed avere (= imeti), in modo da permettere a coloro che seguono queste lezioni, di fare qualche esercizio di semplici proposizioni: Ecce qui sotto:
Sing.: sem = io sono
si = tu sei
je = egli è
Duale I pers.: sva (m.), sve (fem.): noi (due) siamo
Duale II, pers.: sta (m.), ste (fem.): voi (due) siete
Duale III pers.: sta (m.), ste (fem.): essi (due) sono

FURLANS E SCLÂS

Sicheduncej chei di Triest, di Fiume e da l'Istrie si laméntin che ancje noaltris, furlans, ju bandonin in man dai sclâs. Ce varéssimo mai di fa par lor? Tira fur lis scolpis a bachete e i manis di riscjêl e sberghelâ pes plazzis che nô furlans' o vin une voe mate di formâ il «retrotterra» — ch'al ven a jessi la cul... umie — dal puart di Triest o di Fiume o di Pole?

'E son mil agns che i furlans 'e vivin dongje dai sclâs e no an maj fatis baruffis cun lôr. Dai sclâs 'e son stadis e ancjemò 'e son lis monz a sorèli jevât dal Friûl; dai sclâs al è stât par qualchi secul il Cjanâl dal Friâr; dai sclâs 'e jêrin un grun di pais di ca e di là de stradale che ancjemò si clamin Gradis-cje, Gridi-cjute, Guriz, Guriciz, Lestizze, Sante Marizze, Samardencje, Sclauic e vie discorint: i Patriarejs ju vevin clamâz a pueste a ripopolâ chê zone devastade dai Ongjarês. Cun chesti int 'o vin vivût in pâs fintremai un secul indaûr, o sin laz d'acordo, 'o sin rivâz adore d' infurlanâ di plante fûr dutis lis colonijs sclavis de basse e duc' i pais dal Cjanâl, che nance no s'impensin di jessi stâz mai di altre razze dai furlans. E ancje chei dal cun-

fin orientâl, chei de vecje Sclavanie — parsore Tarzint, parsore Cividât, ator di Gurizze e sul bas Lusinz — da Flajpan a Redipolje, 'e son zaromai plui furlans che sclâs, 'e capissin il furlan e ancje lu doprin quan che ur va ben e, in qualchi sit, simpri, ancje sot la nape. 'E jê stade une penetrazion pacifiche, causade de comunanze de vite, d'interês e di batiduris, judade de someanze di temperament: puars nô e puars lôr, lavoradors nô e lavoradors lôr, senze fctis nô e senze fctis lôr.

Cui è vignût a meti la zizanie fra chestis dos razis fatis a pueste par vivi in pâs? Cui lis à metucis une cuntri da l'altre? La pulitiche foreste. E' an tacât i levantins e italianons di Triest e di Gurizze a bâtile cu l'italianitât e cul irendentismo; il guviâr di Viene ch'al iere simpri stât un guviâr intelligent, par scjafojâ chês ideis, al molât dentri al tre popolazion slave è si mostrât a favôr dai sclâs cuntri i talians e cussì 'e à cjapât di miez ancje la popolazion furlane e si è stizzade cuntri i sei vizins. Dopo la prime uere mondiâl il cunfin al è stat slargjât e altris mijars di sclâs 'e son jentraz a fâ part da l'Ita-

lie: invezzi di lassâju cujê, di rispietâ lis lôr tradicions, lis lôr usanzis, la lôr lenghe, la lôr vite, il guviâr talian al à mandât dentri in chei pais une menezade di basseriù cretins, di impiegâz prepotenz, di camoris-c' cul ordin di talianizâ chel popùl da un moment al altri, par amòr o par fuarze, cu lis buinis o cu lis tristis. Mestris talians 'e vevin di distudâ la lenghe slave, funzionaris talians 'e vevin d'infassistâ i pais, la pulizie taliane 'e veve cent mil voj e cent mil grifis; e puars mai lôr, chei che tignivin dûr! Fuars chei predis che si ustinavin a pridicjâ par sclâf! Puar lui, chel biât vescul Sedej, che nol voleve savent di chestis prepotenzis!

Ma ce pratindino cumò i miselîz Triestins e Fiumans ch' o fasin noaltris furlans? Dipëndial di nô il destin di chês zitàs? Ce vino di fâ se cheste uere 'e jê lade come che je lade e cumò 'e comandin che' altris? E ancje s'o comandassin nô, s' al dipeneês pòc o trop de nestre volontât, sano i Triestins quale che sarês la nestre volontât? Noaltris no vin nuje cuntri dal talian ch' al è nestri fradi, ruje cuntri dal sclâf ch' al è nestri vizinant: ma direttamentri, a noaltris nus interesse il Friûl.

E il Friûl al va de Livenze al Timâf. S' o pedin fâ alc pai furlans di Gurizze, magari! Cun dut il cûr. Se vês di vegni tocjâde l'Integritât de Patrie dal Friûl, o' saressin bogns di lâ incuntri a qualunque pericol par salvâle. E se no fossin vignûz a mêtisi di miez — di ca e di là — chei socios dai partiz ch' o s'intindin, fra sclâs e furlans si lares d'accordo come che si è simpri lâz. La pulitiche dai partiz e dai interes fores-c' 'e à ingredeade la azze: la pulitiche che s'è disgreddê, se jê bujne.

I seguâz di Mussulî 'e volevin che il Friûl al fos simpri la «sintinele de Romanitât»; chei di là 'e vorressin, s'al o còr, fânus deventâ cosâcs. Ju vin provâz tant chei, che chei! E in chestis fazendis il Friûl al jentre tant' che un cròt t'une sope di trips, cu la risultanze che lis trips s'è lechin chei' altris e il cròt al reste a businâ sul stomi dal biât furlan, sintinele de Romanitât!

I nestris vors 'e an fat par diviars sêcui senze Vignesie; e dopo che son colâz tes sôs mans par salvâsi dai todescs, la Serenissime ur à supât il sanc cu lis tassis, ur à distriut i bosses pal sò arsenal, 'e à cndanade la puare int a fabricâ montagnis cu la pale — a Palme e a Maran — pe sò difese, e a quan' che vignivin i Turcs ur dîseve: 'Rangjâsi!

'O vin fat senze di Triest fin al '18: cumò si varês di diventâ l'interland di Triest par proviodi la Capitâl di lat, di formadi, di spongie, di massâris destinadis 'e prostituzion; e rizevi in cambio tubercôlosi, sifilide e insolenzis. A Triest, fintremai cent agns in daûr, si favela-ve ancjemò furlan; dopo, che là nus an rineâz, si son civilizâz e si son miselîzâz cun duc' i rifudums che s'ingorghin tun puart di mâr, e comò nus ridin in ghigne e nus tegnin par còjars, bogns juste di rifurni il lôr svilupâtissim mercjât neri. Ma s'al vês di tocjânus chel destin di restâ cun lôr, ricuardâsi, furlans, che noaltris 'o sin quasi un milion, e lôr 'e son apene dusinte e cinquante mil. Vivadiu, ur tocjarês a lûr di tornâ a infurlanâsi un fregul e di cambiâ su- rade viars di nô, e no a noaltris di bastardâsi e di fâ i potis pal lôr interes. Ancje se a Monfalcon o a Zervignan e — magari cussì no a Gurizze qualcheidun al à za comnezât a simiutâju. Basoâj and' jê in dut il mont e ancje in miez a nô, ma duc' no sin cussì!

Beneški Slovenci in Furlani

zase kakšnih predpravc na škodo svoje-ga soseda.

Veliki pesnik in pisatelj Nicolò Tom-maseo je imel mnogo pohvalnih besed za Slovence v Nadiški dolini, ko je Beneška Slovenija prišla leta 1866. skupaj s Furlanijo pod Italijo. Zlasti pa je pohvalil beneške Slovence. Lahko rečemo, da imamo malo primerov med različnimi narodi, ki bi pokazali tako slogo in mirno sožitje, kakršno je vladalo med Furlani in Slovenci. Res je, da pomeni beseda »sclavo« zlasti v Trstu in Gorici psovko, ki neprijetno zadene tudi mnoge Italijane, zlasti kadar jo izgovarjajo številni šovinisti s tisto tipično rasno nestrpnostjo, ki ne prenese drugega kot samega sebe in svojo megalomanijo.

Kadar pa reče Furlan »sclavo«, s tem ne misli ne psovati, niti ne prezirati, ampak reče to v dobrem pomenu, ker velja to ime za beneške Slovence. Furlani niti ne očitajo, da bi prišli ti Slovenci v stik z njimi nekaj pozneje v zgodovini, ampak jih smatrajo, da živijo že od nek-daj kot njihovi sosede. Ker pa je trgovina glavna vez med različni narodi, tako je tudi tržišče kraj, kjer se srečajo Furlani in Slovenci.

Za beneške Slovence in za Furlane sta bila Tarčert in Čedad vedno tista kraja, ki so ju oboji obiskovali. Slovenci prinašajo ali pripeljejo sem svoje predelke, kot sadje, les, seno in kostanj, Furlani pa prinašajo v zameno drobnarijo, industrijske proizvode in druge stvari, ki jih rabijo beneški Slovenci. Zelo pogostoma, zlasti ponoči, srečaš na cesti vozove, ki vozijo seno ali les iz naših gorskih krajev v ravnino.

Često morajo naši ljudje napraviti več desetim kilometrov, da si zaslužijo svoj reven zaslužek. Tržišča v Tarčentu in Čedadu so bila živahna nekoč, ko so bili pod Italijo tudi še ostali beneški Slovenci ob gornji Nadiži in Idričju, kjer živijo danes v svobodni domovini.

Na teh tržiščih ni nobenih težav za izmenjavo, ker poznajo beneški Slovenci zelo dobro furlanščino; še pred kratkim so izmed tujih jezikov poznali samo furlanščino, ne pa italijanščine, kakor trdi-jo nekateri, ki nimajo pojma o zgodovini ali jeziku in bi hoteli samo poka-zati beneške Slovence kot »italianissime«. Če bi ne bilo tako, bi ti ljudje prav gotovo ne kričali na vse grlo o teh »italianissimih«, ki da se čutijo Italijani, ker »je italijanski njihov jezik in njihovo poreklo.

Beneški Slovenci čutijo mnogo več skupnosti s Furlani, s katerimi so imeli vedno stike na vseh področjih. Prijateljstvo do Furlanov so naši ljudje pokazali še prav posebno v partizanskih borbah. Koliko je bilo Furlanov, ki so bili gostoljubno sprejeti v Beneški Sloveniji? Skupaj so živeli, trpeli in se borili. Beneški Slovenci so pomagali furlanskim patriotom z živežom, obleko in so jih tudi skrivali. Značilen je primer po razde- janju Nem po nacifašistih, ko so prebi- valci slovenskih vasi oddali tudi zadnjo kravo iz hleva, da so pomagali nesreč- nim sosedom.

Ze iz tega primera se vidi radodarnost in dobrosrčnost teh ljudi, ki niso ničesar zahtevali v povračilo. In če se pri teh naših ljudeh sedaj vzbuja narodna zavest in hočejo zase tiste pravice, ki pritiče-jo narodni manjšini, bi tega ne smeli o- virati ali braniti niti tisti maloštevilni spletkarji, ki so se izneverili značaju svojih prednikov in zaganjajo hrup proti takemu prebujanju. Pri tem pa čes- tokrat ne delajo niti iz lastnega prepriča- nja, ampak so samo orodje v rokah ti- stih, ki za kulbami, ali iz višine skrbijo predvsem za lastne koristi. Naj si za- pomnijo ti gospodje, ki dvigajo samo hrup, da dejstev ni mogoče spremeniti in da nihče ne more ustaviti ljudstva, ki se prebuja.

Plurale: smo = noi siamo ste = voi siete so = essi sono	Duale III pers.: imata, te: essi (due) hanno
Sing.: imam = io ho imaš = tu hai ima = egli ha	Plurale: imamo = noi abbiamo imate = voi avete imajo = essi hanno
Duale I pers.: imava, se: noi (due) ab- biamo	Facciamo presente che, per tradurre, bisogna conoscere l'analisi logica come per il latino. Perciò il predicato nomina- le va in caso nominativo, mentre il com- plemento oggetto, va in caso Accusativo:
Duale II pers.: imata, te: voi (due) avete	
	Caso Traduzione
Es, l'aquila = soggetto	Nom. arel
è = copula	» je
un uccello = predicato nominale	» pič
	Caso Traduzione
Es, Luigi = soggetto	Nom. Alojz
ha = predicato verbale	» ima
un cavallo = compl. ogg.	Acc. konja

Per chi voglia fare esercizio di tradu- zione, proponiamo le seguenti proposi- zioni: 1) Carlo ha un amico — 2) Il cane è utile all'uomo — 3) Lo scolaro ha una matita — 4) Il fratello è grande —

5) Il vicino ha un prato.
1) Sosedeje so prijazni in dobri — 2) Oče ima konje — 3) Učenca sta majhna — 4) Stric ja star — 5) Prijatelja imata samo očeta.

Ta članek je bil objavljen v »Patrie dal Friul« dne 15. marca 1946, torej baš v času, ko so se vršili razgovori za mirovno pogodbo z Italijo in je za spravila na dan ves svoj propagandni aparat. Zanimivo je člankarjevo priznanje, da so Furlani vedno živeli s Slovenci kot do- bri sosedeje, v miru in prijateljstvu, dok- kler niso prišli razni intriganti in začeli kaliti te odnose.

V prihodnje bi bilo treba preprečiti ta- ke intrige, ki sejejo razdor in sovraštvo ter zopet vzpostaviti tiste prijateljske odnose med Slovenci in Furlani, ki so obstojali med njimi skozi stoletja. Saj je to v korist obeh narodov.

ZA NAŠE DELO

Kuò je hodù po svjete PETAR MATAJURAC

Za mjet dobro hnojnico

Tisti, ki njemajo hljeuskega hnoja za pohnojiti oku drevja, lahko nucajo umetna hnojila: kaljeva sou, superfosfat an natrijev soliter. Če drevò ne nuca usjeh sostane za rast, lahko nucaete zgoraj povjedana hnojila usako po sebeb rastopjeno. Narbuojs pa je, de zmješate skup usà tri an daste na adàn liter vode: 1 gram natrijevega sciltra, 2 grama superfosfata an 2 grama kaljeve soli. Na 100 litru vode pride takuò 100 gramu natrijevega solitra, 200 gramu superfosfata an 200 gramu kaljeve soli.

Na to vižo buستا mjet hnojnico, ki ima u njej usè ta prave sostance u ta pravi glihi. S tako hnojnico hnojite na tisto vižo, ku z hljeusko hnojnico. A na smijeta pozabiti, de ta narejena, ku smo povjedal, je zlc buojsa, ku hljeuska, zak imà u sebe kalij an dušik. Tisti, ki hnojite s hljeuskon hnojnico vam zatuò arsvetujemo, de daste blizu 2 grama superfosfata na usak liter.

Če manjka zemji japna

spoznamo že po pohledu od zunaj. Če vidimo u razorih arjave vodo, ki na se svjete ku maurica, al' ku voda, če pade noter kapja petrolja, lahko rečemo, de tista zemja njema dost japna. Na zemji, ki ima malo japna lahko rastejo pru dobro nekatjere reči. Tud tam je malo japna kjer dobro raste kislica al' tista trava, ki ji pravimo preslica.

Kuo se runa z žvino u jesen

Njesmo tud delèè od zime, ura sadà je usak dan buj hladna an zatuò muorate močno bit pravilni z žvino. Ne honite jo viè past, zak je navarno, de se prehladi. Od sadà naprej naj bo žvina nimar u hljevu an zatuò je potreba zanjo mjet viè skarbi, potreba je pokladat pod njo

Mali oglasi

Najditelja cenarnice na cedadskem trgu preteklo sobotu prosim, da vrne dokumente, denar naj obdrži za nagrado. Naslov v osebni izkaznici.

Kupim dobro ohranjeno škropilnico za sadje. Ponudbe poslati na naslov uprave našega lista.

Dober čevljar išče zaposlitve kjerkoli. Naslov na upravi našega lista.

nimar dobar fuotar, de se darži par muoči. Hljeu naj ima nimar fresak ajar, tud če je marzu. U hljevu kjer je okuol 10 gradu horkuote an ajar dobar bo žvina buj rada jedla, se viè zredila an bo buj zdrava.

Djelo na vartu

Usaka rječ za jest je buojsa če so notre tiste dišave ku so zelena, petaršil, ko-

ranj, zeje an takuò naprej. Zatuò se muorate z njimi preskarbjeti sadà u jesen, zak če še malo cajta čakate, boju zmarznilo. Parnesite use tuò u kljet an jih posadite u mslo zemjè al' pjeska, ki ga daste u adàn kuot. Takuò usè bo varjeno pred mrazom an bosta mjet nimar par rokah freske dišave, ki gospodinja na smije bit brez njih.

GOSPODARSTVO

Kup na targih u zadnjih dveh tjednih

Kup, ki ga tie napišemo je tist, ki smo ga pouzel na targu na drobno:

SENUO: ga plačuvajo po 900 do 950 lir na kuintal; djeteljo od 1100 do 1300 lir na kuintal; slama imbalana po 45 lir kuintal.

ZVINA: uoli parve varste od 350 do 400 lir kg; uoli druge varste od 300 do 350 lir kg; krave za meso parve varste od 290 do 300 lir kg; druge varste od 230 do 260 lir kg; krave za rejo so jih plačeval od 100 do 185 taužent lir usako; krave breje, malo prjet ku bi mjele stort, dobre za pardjelat mljeko so jih plačeval od 150 do 190 taužent lir usako; jenice an junčki za rejo od 340 do 350 lir kg; junčki potarjeni od zootehnične komisije mladi anò ljeto, do adnò ljeto an pù so jih plačeval od 150 do 200 taužent lir; teleta za meso pod 10 kg pejza po 450 do 500 lir kg; teleta za meso nad 50 do an kuintal pejza od 520 do 530 lir kg.

PRASETA: ta majhene praseta za rejo od 7000 do 9000 lir usak; praseta optane, ki vagajo najmanj an kuintal lir 400 do 500 kg; praseta za ubiti, tiste, ki jim pravijo po laško »magronik« od 420 do 460 lir kg.

KAKOŠE: kakoške od 400 do 420 lir kg; race od 430 do 450 lir kg; guse optane od 520 do 550 lir kg; dindje od 520 do 540 lir kg; zajci od 230 do 240 lir kg; jajca po 38 lir usako.

SER AN MASLO: ser star do duà mjesca od 450 do 500 lir kg; pounomasten se vjè; ser star an tard, najmanj tri mjesce, od 700 do 800 lir kg; maslo u mlekarni izdelano od 950 do 1000 lir kg; maslo domače, ki so ga naše gospodinjne zmetle od 850 do 900 lir kg.

DRVA ZA ZGAT: bukove, jasena al gabrove, suhe an zasjèene an meter du-

ge po 1100 lir na kuintal; sarove jih plačujajo od 800 do 900 lir kuintal; drva mehnege ljesà od 600 do 750 lir kuintal. Bukovo uogje plačujajo od 2500 do 2900 lir kuintal.

LJES ZA NUC: kostanjevi hlodi, goli za u žago dat an iz njih daske nardit 15.500 lir na meter kuò; čarješnjevi hlodi, ljepi an goli od 12.500 do 13.500 lir na meter kubo; jasen najmanj debù 30 centimetre diametra od 11 do 12 taužent lir meter kubo; bukovi hlodi, goli an diametra najmanj 40 centimetre za prežagat u daske al kolè od 13. do 14.500 lir meter kubo.

Teli kup za ljes je plačan na mjeste kjer se posjèè, samò mora bit »b cjesti, ki se lahko s kamjoni pride ponj.

Kup na debelo telih reči u naši provinci

Povjemò, de tel kup je tist, ki je zglihan na targuskim oficihu u Vidme an vajà za parve petnajst dni novemberja:

Ušenica	na kuintal	6350-6600
Sjerak		4490-5200
Ovas		4600-4700
Arš		5000-5200
Jèčmen		6500-6600
Sončnica		8400-8600
Senuò serozet		950-1000
Slama u balah		450-500
	na kg.	
Sjeme djetelje		230-240
Sjeme čerfojà		230-240
Sjeme trave »Altissimea«		200-210
Fižou pjernasti		160-170
Fižou viè barf		140-145
Fižou ta nizki		125-145

Beneška ljudska legenda: Hudičev most

(Nadaljevanje in konec.)

»Naredil sem most, da boš lahko šla k svoji bolni materi, toda zapomni si, da

mora biti moja prva duša, ki bo prišla preko njega.« Deklica premišljuje, kako

ti hudiča ukani. Spomni se, da ima v košari sir. Brš ga vzame in ga zakotali

preko mostu ter priganja psa naj teče za njim. Ker je bil pes lačen, steè takoj za

srom. Tudì hudič hiti na drugo stran, da bi tam počkal svoje žrtev, kakor do-

govorjeno. Ko se sir prikotali na drugi konec mostu in priteče za njim pes, spozna hudič, da je bil ogoljufan, ker je bil

pes prva duša, ki je prišla preko mostu. Besen pograbi hudič psa in izgine z njim v deroče valove Nadiže. Ko deklica vidi,

da je pot preko mostu prosta, ga mirno prekorači in gre k svoji bolni materi, ki se je neizmerno razveseli in ne more ver-

jeti njenemu pripovedovanju. V objemu se zahvalita Bogu za srečno rešitev. — Most stoji še danes in marsikdo ki

pozna zgodbo, se prekriza predno gre preko njega.